

is fölmerülhetne, ám ebben az esetben a modern kori névgyűjtés igazolja a névforma tényleges használatát.

A változástípusok felderítése mellett kitűnő forrásul szolgálhat a névtár a helynevek állandóságával kapcsolatos kérdések körüljárására is. A szótárt fellapozva számos esetben tapasztalhatjuk, hogy egyes helynevek a korai időktől kezdődően adatolhatók (pl. *Bibérc* kiemelkedés nevéként, *Long* erdőnévként), míg mások csupán az újabb időben keletkezettek (*Szúnyog-sziget* 'sziget', *Hordós-kút* 'forrás' stb.). A helynevek állandóságát vagy éppenséggel változékonyságát leginkább a helynévfajták szerinti elemzés mutathatja meg leginkább. A néveltűnés, illetve a névkeletkezés ügye viszont talán akkor válhat igazán szembetűnővé, ha a vizsgálatot az egyes forrástípusok – azaz például a határjárások, jegyzőkönyvek vagy az újkori tagosítási iratok – szerint végezzük el. A néveltűnés esetei között tarthatjuk számon például az 1800-ban adatolt *Szénégető-oldal* helynevet vagy a csupán a 19. században felbukkanó *Karika* tónevet, továbbá a *Károlyfalusi-rét* adatot.

5. Az itt bemutatott adattárnak és az ehhez hasonló igen alapos névgyűjteményeknek a jelentősége megítélésem szerint abban rejlik, hogy egy-egy település vagy kisebb földrajzi egység névrendszerének vizsgálatához igen jó alapanyagot kapunk belőlük; ennek elemzése általános érvényű megállapításokhoz is elvezethet bennünket. A gondosan egybeállított névtárak felhasználásáról másrészt a nyelvészeti-névtani kutatások mellett a helytörténet, a történeti földrajz, az etnográfia és a művelődéstörténet sem mondhat le: ennek fontosságát látva KOVÁTS DÁNIEL az említett tudományterületek szempontjait is szem előtt tartva állította össze munkáját.

PÁSZTOR ÉVA

SEBESTYÉN ZSOLT
KÁRPÁTALJA TELEPÜLÉSEINEK TÖRTÉNETI HELYNEVEI
Bessenyei Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2008. 236 lap

SEBESTYÉN ZSOLT könyve közel 500 mai és egykori kárpátaljai település helyneveit tartalmazza. A szerző számos korábbi írásában találkozhattunk már hasonló gondos munkával, többek között a SZABÓ T. ATTILA helynévtörténeti gyűjtésének egyik közzevőjeként megjelentetett, Kis- és Nagyküküllő, Szilágy és Torda megye régi földrajzinévanyagát tartalmazó kötetekben. Ezúttal azonban a gyűjtő és a közzevő szerepét is ő tölti be.

A bevezetésben rövid tájékoztatást olvashatunk e történeti helynévtár összeállításának megvalósulási feltételeiről, a gyűjtés munkálatairól.

A helynevek két korszakból származnak: első rétegük az 1850–60-as évekből, másik pedig a 20. század első éveiből. Mivel a mai ukrán településnevek is szerepelnek benne, a másfél évszázad névanyaga egyszerre ad szinkrón és diakrón metszetet Kárpátalja

megszűnt és jelenleg is meglévő településneveiről. Mivel PESTY FRIGYES országos helynévgyűjtésében ez a terület eléggé adatszegény, a dolgozat ezt is igyekszik kiegészíteni.

A kötetben szereplő névanyag a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi részlegében fellelhető kataszteri térképekről, birtokrészleti jegyzőkönyvekből, határjárásokból származik. Ezeknek nagyjából a fele magyar, a többi pedig ruszin, német, szlovák és román.

A könyv szerkezete áttekinthető, világos, adattár jellegének megfelelő. A bevezetőt a helynevekben előforduló cirill betűk hangértékének a jegyzéke követi. A cirill és a latin betűk közlése segítséget nyújt abban, hogy ne csak a magyar, hanem az ukrán szakemberek is hasznosíthassák a kiadványt.

A törzsanyag vármegyénkénti elrendezése, az adatok időrendbe sorolása nagyban megkönnyíti a gyűjteményben való eligazodást. Ez az elrendezés az adatmennyiség terjedelme szerint, csökkenő sorrendben jelenik meg: Bereg: 237 település, Máramaros: 102 település, Ung: 92 település, Ugocsa: 46 település, Szabolcs: 3 település, Szatmár: 1 település.

A közlésrend a következő rendszert követi: 1. a település törzskönyvezett neve; 2. az irat keletkezésének évszáma; 3. forrás: a fond száma után a leltári szám (опись), majd az iratcsomó száma következik; külön jelölve van, ha az irat kataszteri térkép (K), croquis (C), illetve határleírás (H); a jelzés nélküli források birtokrészleti jegyzőkönyvek. A szerző az adattárban az eredeti iratokban használt írásmódot alkalmazza, figyelembe véve a latin és a cirill betűs helyesírást. Ennek megfelelően találkozunk magyar, ruszin, román, szlovák és német nevekkel egyaránt. A szócikk megadja a régi nevet vagy neveket (pl. névváltoztatás esetében) és a mai ukrán elnevezést. Ha a térképeken és a jegyzőkönyvekben ugyanaz a név több alakban is előfordul, a különböző írásvariációk is szerepelnek ~ jellel választva el egymástól (pl. *Stara rika* ~ *Stará rjeka*).

Az adatközlésben a szerzői megjegyzések álló zárójelben utalnak a hely fajtájára, az objektum típusára (pl. *csúcs, mező, templom*). Ezek külön feltüntetésére akkor van szükség, ha egyes települések határában egymás mellett több, azonos alakú helynév él különböző denotátum megnevezéseként. Külön érteke az adattárnak, hogy külterületi és belterületi mikrotoponimák egyaránt szerepelnek benne. E két helynévtípus közül természetesen a külterületi helynevek vannak nagyobb számban (pl. *oldal, tető, víz, liget, mező, berek, rekesz, zug, szeg, szer* földrajzi köznevekkel alakultak), de a belterülettel kapcsolatos elnevezések is változatosak (*út, utca, tér, sarok, gyár, híd, temető, kert, sírkert, királyi kincstár, gödör, torony, raktár, patak* stb.)

Formai szempontból talán szerencsésebb lett volna, ha a közlésben két település között nagyobb távolság marad, és nem ugyanannyi, mint a településnév és az azt követő adatfelsorolás között. Az adattár végén pedig egy vármegyéket és településneveket tartalmazó, tájékoztató jellegű térkép megfelelő útmutatóul szolgált volna azoknak, akik nem ismerik olyan mértékben Kárpátalja tárgyalt részeit, mint maga a közléstevő.

Összességében megállapítható, hogy a könyv tömör összefoglalása annak a komoly gyűjtőmunkának, amelyet Sebestyén Zsolt lelkiismeretesen elvégzett. A kárpátaljai adattárak sora a szerzőnek köszönhetően értékes művel gazdagodott, mely jól illeszkedik az eddig megjelent szakszerű adattárak sorába.